

УДК 336.774

ББК 65.262.52

Дутченко Олена

викладач – стажист, кафедра фінансів ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”

Dutchenko Olena

teacher – trainee, department of finance of SHEI “Ukrainian academy of banking of the National bank of Ukraine”

**ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИТЕРІАЛЬНОЇ БАЗИ ОЦІНКИ
КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОТЕНЦІЙНОГО ПОЗИЧАЛЬНИКА
БАНКУ З УРАХУВАННЯМ ГАЛУЗЕВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ
IMPROVEMENT OF THE BASE OF THE SOLVENCY
ESTIMATION OF POTENTIAL LOAN DEBTOR WITH BRANCH
PARTICULARITIES**

Анотація Проблема оцінки фінансового стану потенційного позичальника банку, його здатності повернути суму кредиту – було і залишається одним з найактуальніших питань діяльності банківської установи. Проблеми оцінки кредитоспроможності позичальника з урахуванням галузевих особливостей та їх вплив на кредитоспроможність підприємства не досить досліджені.

Існує необхідність створення комплексної методики оцінки кредитоспроможності підприємства з урахуванням галузевих особливостей, розміру бізнесу та прозорості ведення бізнесу.

Summary The problem of the estimation of the potential loan debtor (enterprise), its financial performance and abilities to return the credit – it was and it is the actual question to bank activity. Problems of the solvency estimation with take into account for branch particularities and its influence on the enterprise’s solvency are not quite considered. Exists need of the making the complex methods of the solvency estimation with branch particularities, the business size and transparencies of the business.

Ключові слова: кредитоспроможність, позичальник, фінансовий стан, фінансові коефіцієнти, галузеві особливості.

Key words: solvency, loan debtor, financial standing, financial factors, branch particularities.

I. Вступ

На даний час Україна, як і інші країни з трансформаційною економікою, в більшій мірі відчуває наслідки світових фінансових криз та спалахів нестабільності у сфері світових фінансів, це пояснюється різким зростанням залежності стану та перспектив розвитку економіки України від подій, що відбуваються у світовій фінансовій сфері.

Відтік коштів міжнародних інвесторів, загострення бюджетних проблем призводить до кризової ситуації, яка негативно відбивається на реальному секторі економіки України через відволікання грошових ресурсів в обслуговування потреб фінансового сектора та скорочення можливостей залучення додаткового капіталу.

Протягом декількох років українська банківська система дуже інтенсивно розвивалась в основному за рахунок кредитування не під модернізацію виробництва (довгострокові кредити на оновлення основних фондів), а на поповнення оборотних коштів. При цьому суб'єктами обиралися підприємства, що забезпечували стабільні відсоткові надходження при високому рівні надійності вкладень. Пріоритетними галузями для кредитування були галузі – експортери.

Підприємства галузей (видів економічної діяльності), орієнтованих на внутрішній ринок, менш привабливі, ніж підприємства галузей – експортерів, з точки зору конкурентоспроможності (перспектива росту виробництва, освоєння нових ринків) та надійності кредитування (рентабельність виробництва) не мали пріоритетності при кредитуванні.

Сьогодні, при різкому зниженні обсягів кредитування виникає необхідність розглядати можливість кредитування підприємств видів

економічної діяльності, орієнтованих на внутрішній ринок з урахуванням розміру їх бізнесу та прозорості ведення діяльності.

З огляду на те, що кредитування – це одна з основних операцій банку, то проблеми, пов'язані з ризиком кредитних операцій внаслідок некоректної, невірної оцінки кредитоспроможності позичальників цікавлять теоретиків та практиків банківської справи. Питання оцінки кредитоспроможності потенційного позичальника банку розглядаються у працях багатьох науковців – Галасюк В.В., Галасюк В.В., Базилевич К.С., Тен В.В., Чайковський Я.І., та інші.

II. Постановка завдання

Проблема оцінки фінансового стану потенційного позичальника банку, його здатності повернути суму кредиту та відсотки за ним – було і залишається одним з найактуальніших питань діяльності банківської установи. У зв'язку з відсутністю уніфікованих підходів до оцінки кредитоспроможності потенційного позичальника, банкам потрібно розробляти власні методики оцінки фінансового стану клієнта. Від ефективності проведення оцінки клієнта банку залежить позитивний чи негативний висновок про можливість надання кредиту позичальнику.

Багато аспектів проблеми розвитку банківського кредитування з урахуванням галузевих особливостей до сих пір не досить досліджені. На сьогоднішній момент існує необхідність створення комплексної методики, що враховує вплив галузевої приналежності підприємства на рівень його кредитоспроможності.

Ми намагалися виявити галузеві особливості діяльності підприємства та їх вплив на кредитоспроможність підприємства.

III. Результати

Кредитоспроможність позичальника – багатоаспектне, комплексне поняття, на рівень якого здатне вплинути велика кількість якісних та кількісних факторів: країна, регіон, галузь, господарська діяльність

позичальника, розмір бізнесу, фінансовий стан та прозорість ведення бізнесу.

При проведенні досліджень було розглянуто методики оцінки кредитоспроможності юридичних осіб наступних банків: НБУ, ВАТ Банк “БІГ Енергія”, АКБ “ПриватБанк” та АКБ “Промінвестбанк”. [1,2,3,4]

На основі даних методик було проведено аналіз кредитоспроможності декількох підприємств різних видів економічної діяльності. На підставі отриманих результатів можна зробити висновок, що кожна із них має свої позитивні й негативні сторони.

На нашу думку, можна виділити такі негативні сторони даних методик:

- показники, які характеризують результати господарської діяльності підприємств та ефективність використання фінансових ресурсів (рентабельність продукції; рентабельність капіталу; рентабельність основної діяльності; рентабельності підприємства; прибутковість виробництва) займають незначну частку у загальному результаті оцінки кредитоспроможності позичальника;
- спрощений (узагальнюючий) підхід до аналізу коефіцієнтів не розкриває в повній мірі реальний фінансовий стан підприємства;
- при розробці методик оцінки кредитоспроможності позичальника комерційними банками враховуються рекомендації НБУ, щодо переліку показників, їх розрахунку та нормативного значення без урахування галузевих особливостей.

Для виявлення галузевих особливостей діяльності позичальників банку були обрані коефіцієнти, наведені у Постанові Правління Національного банку України від 6 липня 2000 року N 279 “Про затвердження Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків” [4]: коефіцієнти ліквідності та фінансової незалежності.

Для розрахунків даних коефіцієнтів були взяті загальноукраїнські статистичні дані діяльності підприємств за різними видами економічної діяльності за 2004 – 2006 рр. [5,6,7] Результати розрахунків коефіцієнтів та їх нормативні значення за методикою НБУ представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Середні значення коефіцієнтів ліквідності та фінансової незалежності за видами економічної діяльності у 2004 – 2006 рр.

Показники	Коефіцієнт швидкої (поточної) ліквідності	Коефіцієнт абсолютної (миттєвої) ліквідності	Коефіцієнт загальної (покриття) ліквідності	Коефіцієнт незалежності
Норматив за Методикою НБУ	$\geq 0,5$	$\geq 0,2$	≥ 2	≤ 1
Всього по економіці	0,932	0,246	1,091	1,002
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	0,528	0,050	0,932	1,197
Промисловість	0,946	0,173	1,209	0,800
Будівництво	0,837	0,187	1,039	2,632
Оптова й роздрібна торгівля; торгівля транспортними засобами; послуги з ремонту у тому числі	0,860	0,187	1,014	2,633
торгівля транспортними засобами та їх ремонт	0,758	0,091	1,115	2,469
оптова торгівля і посередництво у торгівлі	0,878	0,190	1,006	2,874
роздрібна торгівля побутовими товарами та їх ремонт	0,619	0,171	1,093	1,179
Готелі та ресторани	0,785	0,226	0,994	0,935
Транспорт і зв'язок	0,871	0,216	0,985	1,408
Фінансова діяльність	1,787	0,841	1,800	0,839
Операції з нерухомістю, здавання під найм та послуги юридичним особам	0,907	0,256	1,018	0,485
Освіта	1,524	0,836	1,714	0,380
Охорона здоров'я та соціальна допомога	0,826	0,204	1,007	1,229
Колективні, громадські та особисті послуги	0,881	0,253	1,060	0,402

Дані таблиці свідчать, що жодній галузі не характерне оптимальне значення коефіцієнта загальної ліквідності. Середньозважене значення показника, розраховане за три роки (2004 – 2006 рр.) є меншим за

рекомендоване значення – 2. Це спостерігається по кожному виду економічної діяльності за кожний окремо взятий рік. Винятком можна вважати підприємства фінансової діяльності, які за 2006 рік показали нарощення оборотних активів, про що свідчить збільшення коефіцієнта загальної ліквідності з 1,583 у 2005 році до 2,052 у 2006 році.

Значення коефіцієнта поточної (швидкої) ліквідності показав, що в цілому по економіці за розглянуті три роки не перевищувало нормативно встановленого 0,5. Так, у 2004 р. показник становив 0,867, у 2005р. – 0,882, у 2006р. – 1,046.

Підприємства деяких видів економічної діяльності, зокрема освіти (1,524) та фінансової діяльності (1,787), мають дещо завищені значення показника швидкої ліквідності. Це в свою чергу можливо пояснити дещо не виправданим зростанням дебіторської заборгованості.

Розрахунок показав, що середньозважене значення показника за три роки, за всіма видами економічної діяльності відповідно, не нижче нормативно встановленого. Це свідчить про можливість підприємств розраховуватися за короткостроковими зобов'язаннями у встановлені строки.

Коефіцієнт миттєвої ліквідності є найбільш жорстким критерієм платоспроможності підприємства і повинен бути основним показником ліквідності підприємства у умовах перехідної економіки. Адже лише грошові кошти є безпосереднім джерелом погашення поточної заборгованості підприємства.

Для аналізу беремо середні значення показників, що вираховувалися за період 2004 – 2006 рр. Загалом, значення коефіцієнта миттєвої ліквідності, наведені в таблиці, в цілому по економіці є нормальними для здійснення підприємствами своєї діяльності та свідчить наявність оборотних коштів у сумі, необхідної для погашення короткострокових зобов'язань. Найвищі значення показника характерні для підприємств фінансової діяльності (0,841) та освіти (0,836).

Так, значення показника миттєвої ліквідності підприємств торгівлі та будівництва, в середньому за три роки, становить 0,187. але спостерігається тенденція до його збільшення (торгівля 2006р. – 0,246, будівництво 2006р. – 0,201). Підприємства сільського господарства та промисловості в середньому мають коефіцієнт нижче за нормативний – 0,050 та 0,173 відповідно. Також, значенням показника миттєвої ліквідності, нижчим за нормативний характеризуються підприємства будівництва (0,187) та оптової й роздрібної торгівлі (0,187)

Значення показника миттєвої ліквідності, що не суперечить нормативному чергу свідчить про наявність достатньої кількості грошових коштів на рахунках підприємства та можливість розрахуватися за поточними зобов'язаннями власним коштом.

Коефіцієнт незалежності дає загальну оцінку співвідношення запозичених та власних коштів, використовуваних для ведення бізнесу підприємством. За результатами аналізу коефіцієнта незалежності лише за деякими видами економічної діяльності значення показника не перевищує нормативно встановленої одиниці (промисловість, готелі і ресторани, фінансова діяльність, операції з нерухомістю, освіта та колективні, громадські послуги). Для інших видів економічної діяльності характерне нераціональне співвідношення коштів, використовуваних у фінансуванні діяльності, в бік позикового капіталу.

Аналіз ліквідності підприємств усіх видів економічної діяльності показав, що загалом підприємства є платоспроможними, та зможуть розрахуватися за взятими на себе короткостроковими зобов'язаннями у встановлені строки та у більшості випадках за рахунок наявних грошових коштів.

На нашу думку, підприємства цих видів економічної діяльності представляють собою значимий резерв для банківської системи в плані розвитку їх кредитування за умови більш прозорої організації бізнесу.

IV. Висновки

Актуальною проблемою банківського сектору є оцінка кредитоспроможності позичальника. Аналіз фінансового стану позичальника з урахуванням особливостей окремих видів економічної діяльності показав вплив галузевих особливостей на загальну оцінку кредитоспроможності підприємства.

Врахування на практиці даного підходу дозволить зменшити ризик кредитних операцій банку з одного боку, та підвищити ймовірність отримання кредитних коштів підприємством з іншого.

Література

1. Методика проведення оцінки фінансового стану позичальника (контрагента) Відкритого акціонерного товариства Банк “БІГ Енергія”
2. Методика оцінки фінансового стану позичальника (юридичної особи) АКБ “ПриватБанк”
3. Методика оцінки фінансового стану позичальника (юридичної особи) АКБ "Промінвестбанк"
4. Постанова НБУ “Про затвердження Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків” N 279 від 06.07.2000
5. Україна у цифрах у 2004 році: Статистичний довідник: Довідник: Наукове видання.- К.: Консультант, 2005.- 264 с.
6. Україна у цифрах у 2005 році: Статистичний довідник: Довідник: Наукове видання.- К.: Консультант, 2006.- 260 с.
7. Україна у цифрах у 2006 році: Статистичний довідник: Довідник: Наукове видання.- К.: Консультант, 2007.- 270 с.